

НАРОДНІ НОВИНКИ

КУЛЬТУРНО-СПОЛОЧЕНЬСЬКИЙ ТЫЖДЕННИК РУСИНІВ СР

р. XV

ч. 21-24

22. юна 2005
ціна 6,- Ск

• 4. юна 2005 у Перегу Марє було велике свято: спершу посвячення зрекоструованого, вымалёваного настінными мальбами храму і нового іконостасу Грекокатолицької словенсько-русиньской церкви Покровы св. Богородиці, потім Дні русиньской культуры в Румуньску. Зверху зліва доправа участници посвячення церкви: Русиньки зо села з наших редактороков із Пряшова М. Мальцовсков, староста села А. Надь, протопресбітер Тячівского протопресбітеріату на Підкарпатю о. П. Креницький, єпископ Грекокатолицької церкви в Румуньску А. Мєсян, єпископ Мукачівской єпархії Грекокатолицької церкви на Україні М. Шашік, співачка духовных і народных співанок із Пряшова А. Сервіцька, котра была потім і главнов звїздов культурного програму споминаных днів, котры ся зачали одкрытєм выставкы дїтських рисунків і малюнків на тему А. Духновіч з нагоды ёго 140-річа од смерти, де были окрем іных: (долов зліва доправа) єпископ А. Мєсян, єпископ М. Шашік, перекладателька А. Мундова, домашній парох о. В. Бойчук, посланець за Русинів у румуньскім парламенті і председа Культурного общества Русинів Румунії Г. Фірцак, таємник Світової рады Русинів А. Зозуляк, лавреатка Премії А. Духновіча за русиньску літературу М. Мальцовска, жена о. В. Бойчука (котра і конферовала культурный програм по русиньскы) і дїтський співацький колектив Ластівка з русиньского села в Румуньску – Дерманешт.

Конгрес – на роспутю

Ближыть ся 8. Світовий конгрес Русинів у польскім місті Криница і думам сі, же перед тым требало бы дашто написати. То ем сі добрі усвідомлєвав, але не знав ем, ці тоту статью писати, кедь думаючи на сучасный русиньскый рух, Світовий конгрес Русинів і діятельство ёго выконного органу – Світової рады Русинів, приходять мі в сучасности на мысль векшинов негативных думкы. Міг бы ем написати формалну статью, ці докінця – ославну, як даколи ся писало на славу комуністичной партії і „успішного“ соціалізму, але такы статі нігда ся мі не хотіло писати а ани ем не писав, кедь не было што проспівати. І теперь, кедь ем сів за компютер, натисковали ся мі векшинов не думкы хвалы. І вышло мі так, же по 14 роках Світовий конгрес Русинів ся достав на якась роспутя. Вопрос стоить, котров путєв піти далє?

Чом до того ем дошов? Можу повісти, же за скоро 14 років роботы в рамках Світового конгресу Русинів, кедь все роблю таємника той меджінародной організації (і в роках 2001 – 2003, кедь ем бив і председом СРР), познам тоту організації добрі і міг бы ем написати і ёї історію. Але коротко тоту історію мож згорнути до єдного речїня: зо зачатку были – евфорія, ентузіазм, много планів, цілів, хотїня зроби ти про Русинів у світі штонайвєще, потім пришов час реалізації покладжєных перед себе цілів і задач із многыма перешкодами, а теперь ся мі здасть, же настав час стагнації і же розколы меджі окремыма русиньскыма організаціїми і дагде внутрі тых організації ся перенесли і на поле діятельства Світового конгресу Русинів.

По 14 роках собі кладу простый вопрос: мало наше снажїня змысел? Мало, покы нам ішло о діло Русинів і русинства, але кедь уж нам іде лем о функцію в Світової радї Русинів, лем о якыісь „гонор“, але не о роботу, потім тот выконный орган ся став лем формальным. Докінця суть і припады, же член СРР выступать протів планам СРР, а то є уж нонсенс! Чом але тот чоловік так чинить? Одповідь проста: бо сорочка (пінязі про властну організації) суть близшы, як їгерок (хосен про вшыткых Русинів, планы Світового конгресу Русинів і їх реалізіация). А за прикладом не мушу іти далеко, стащить нам властне гніздо: членка Світової рады Русинів за Русинів Словенська уж два раз голосовала протів проектам Світового конгресу Русинів на засіданях „одборной“ комісії про русиньску народностну меншину Міністерства

культуры СР, а то на засіданях у роках 2004 і 2005, зато ся ей але ушло найвєще пінязей зо штатной дотації про русиньску культуру, котры дотогды Русиньска оброда на Словеньску (далє РОС) тільки нігда не мала!! Мать право така членка быти в у Світової радї Русинів?! Одповіджте собі самы. Но она нелемже выступала протів схваліноу проектів СКР, главно протів підпорї выдана двох важных книжок – Язык Русинів вчера і днесь і 100 славных Русинів, але і протів періодічным выданням – інтеррегіональному часопису Русин минулого року (котрый пише о Русинах у світі і є так бы повісти органом СКР, але ту зась далшыи член выконного выбора РОС гварить – та най го підпорує СКР, але не Міністерство культуры СР), а того року протів фінанцій підпорї Народных новинок, котры ся за 14 років стали кроніков русинства, в тім цілі і діятельства СКР. Окрем того, членка Світової рады Русинів за Словеньску навєще ігнорує і Узнесїня СКР з року 2003 (пункт 8), який ся дотыкать членского, бо за послідні два roky РОС членське у СКР не заплавила, ани не респектовала споминане Узнесїня СКР в пунктї 6, де ся говорить: „Принимає рішїня, же до делегації на Світовий конгрес Русинів із каждой країны мусить входити найменше єден представитель каждой русиньской культурно-сплочєнской організації, котра є зареєстрована у своїм штатї і робить в згодї зо Становами Світового конгресу Русинів.“ В СР в сучасности окрем РОС діє далшых 8 русиньскых культурно-сплочєнськых і релігійных організації, але вшыткы не мають свого представителя у делегації на 8. СКР за Словеньску републику.

А тоты два пункты не дотримують ани далшы члены СКР, бо суть меджі нима і такы, котры од 2002 року, кедь СКР бив офіціално зареєстрованый на Словеньску з центром у Пряшові, не заплавили членське в СКР ани за єден рік, значить не сповнили собі свою основну повинність. Як потім може фунговати СКР і СРР, кедь про свое діятельство не мать ани основны фінанції?! А ці дотримують вшыткы і 6. пункт Узнесїня 7. СКР? Ніт!

Кедь уж ем зачав із істов анализ Узнесїня з посліднєго Світового конгресу в Пряшові 2003 року, котре мать 17 пунктів, то мушу конштатовати, же з них ся не сповнив уж третій раз (трираз тот пункт бив в Узнесїноу СКР) пункт ч. 7: „Завязуєме Світову раду Русинів приправити і выдати Антологію русиньской прозы до 8.

Світового конгресу Русинів.“ Не сповнили ся ани пункты 13, 14 ці 15: „Обертаме ся на країны, де жыють Русиньки, жебы брали активну участь на біенале русиньской культуры у Криници (хочь часточно ся то повнить) і на Меджінароднім біенале вытворной творчости Русинів у тій країні, де буде Світовий конгрес Русинів (тото ся не сповнило, бо наконєць буде скоро лем мала выставка з творчости главно домашних авторів). Завязуєме вшыткых членів Світового конгресу Русинів, жебы до кінця каждого року посылали СРР писомну інформацію о своїх приправлєваных культурных акціях на будучій рік (ниязь ся то не повнить). Принимає рішїня організувати дїтскы фольклорны фестивалы каждыйм членом Світового конгресу Русинів у своїм штатї. (Не в каждый штатї ся організує дїтскы фольклорны фестивалы, а ани не мож їх назвати фольклорныма у дакотрых штатах, але скоріше співацькыма, але і то добрі, кедь такы суть.)

То суть лем дакотры припоминкы ку діятельству СКР і СРР, но, мож повісти, не аж так основны, хочь повніня Узнесїня і Станов суть важным ділом про каждого члена СКР! Найосновнішыма цілями, задачами СКР і СРР суть – здобыти належной авторіты в каждой країні, де жыє у великій мірі русиньске жытельство і одкы суть члены СКР, выужыты той авторіты, жебы помочи Русинам у рішїноу їх проблемів у культурно-народностнім жывоті, а з тым цілєм їднати на найвышій штатній і владній уровни той котрой країны. Барз важным є, жебы засіданя СКР і СРР ся реалізували на хосен вшыткых Русинів, нелем принимали ся узнесїня, „клали на папірь формалны речїня“! А треба признати, же в тых ділах маме найвєкшы резервы, бо не дієме активно ани на найвышій уровни штатів і мало ходиме туж меджі обычайных людей, жебы сьме выслушали їх „болї і жалї“ і помогли їх вирішыты. Робота в реґіонї хыбить нелем дакотрым конкретным членськым організіациям СКР, але і СРР, хочь тота зачала реалізувати добру думку – попри каждыйм засіданю СРР зорганізувати стрічу членів СРР з чельныма представителями русиньскых культурно-народностных організації тых країн, де ся одбыває засіданя СРР. Але на основі мойї дотеперішнєй скусености, тоты стрічі не приносять належний хосен, докінця дакотры „лідры“ русиньскых організації їх выужы-

(Продовжїня на 2. стор.)

В обятях білого хліба

(Репортаж з Перегу Марє)

Ачей не є такого кутика на землі, де бы не были Русиньки. Своїма руками і умом всягды вхабили слід, пугуючі за липшым хлібом. Тяжко скушаний народ. Де бы не жыли, знали і знають ся приспособити маєрїтному народови, причім вхабляють сі то найвызначніше – свій материньскый язык.

О тім сьме мали можность ся пересвідчити 4. юна того року і в Румуньску, де сьме в селі Перегу Марє (Великий Перег), Арадського окресу были свідками прекрасных трєх подій. В тот день бив посвячений новий іконостас і зрекоструованы інтерьеры Грекокатолицької словенсько-русиньской церкви Покровы св. Богородиці села, была отворена выставка ку 140. річїні од смерти А. Духновіча, а одбыв ся і ориґінальний культурный програм уже 3. річїника Днів русиньской культуры у Румуньску. Русиньки Перегу Марє зажыли єден повнокровный день, набитый духовнов і патріотичнов атмосферов, який бив повной злагоды і порозумїня. Холем счастья ся там перенєсьме.

НЕБО ЗАСІЯНЕ ЗВІЗДАМИ

Тяжко передати тоту атмосферу, котру ся нам подарило пережыти за тых „пару рядных“ годин і тых скоро тїсяч кілометрїв, котры сьме за русиньсков культуров у Румуньску путовали і назад ся вертали. Спочатку были побоєваня, як то ся порозумїєме з тыма людми, котры жыють в неславянській среді. Думали сьме сі, же бісїдовати будуть уж лем по румуньскы. Но, як буде, та так буде. Іщі день передтым пообїді сьме сіли до мікробусу, в котрім за нами пришов до Пряшова сам посланець румуньского парламенту за Русинів Др. Георгій ФІРЦАК і з перекладательков, сімпатичнов Аннов МУНДОВОВ, яка перфектно знає по словеньскы і розумить по русиньскы. Пестре зложїня делегації обїцяло якостный програм на місце. За Світову раду Русинів то бив Александер

ЗОЗУЛЯК, таємник рады, Анна ПЛІШКОВА репрезентовала Одділїня русиньского языка і культуры Інституту народностных штудій і чуджіх языків Пряшівской універзіты. Вєзла ся з нами і наша співацька звїзда Анна СЕРВІЦЬКА із своїм сыном Іваном, музичный редактор Словенского розгласу в Кошіцях Андрій КАНДРАЧ і моя „маленькост“.

Коротив нам дорогу сам председа Культурного общества Русинів Румуньска – Георгій ФІРЦАК, який нам росповідав о неутїшній історії Русинів, але попережкавав свою росповідь і весєлыма філіялїю зо жывота Семірадієв. По перекладованю набырімїтых ніг – вгору, долов, набїк, по натягованю хырбета десь за девять годин сьме допутовали на місце, до села Перегу Марє, яке має 800 жытелїв румуньской, мадярьской, словеньской, чеськой, німецькой і ромской народности. Суть ту і дві родины Сєкїїв. Жыють ту і Русиньки. Чекали нас, а были способны чекати ай до рана, як ся высловив о. Василь БОЙЧУК, священник Грекокатолицької словенсько-русиньской парафії в селі Перегу Марє із своєв жєнов і вірниками, о. Петро КРЕНИЦЬКЫЙ, декан Тячівского протопресбітеріату. Інтерьєр церкви нас приємно несподївав. Всягды было повно світла, злагоды, позєрвали на нас святці з іконостасу, який іщі Перегу Марє не зазнало. Він є властный лем нашій церкви, церьквы виходного обряду. Церьков, поставлена в 1923 році, ся знова народила і была способна достойно прияти своїх вірників і духовенство на найвышій уровни такой на другий день. Переспали сьме в місті Арадї. Ніч, якбы блисла. Лем окраєво сьме зареєстровали небо, яке было в тот вєчур засїяне звїздами.

ЗІСТАЛА ХЫЖКА І ПОЛОТНО НАТКАНЕ

На другий день перед церьквов то шумїло, як в добрім улюю. Народ ся зышов і всягды (Продовжїня на 3. стор.)

ЛІКВІДАЦІЯ РУСИНЬСЬКИХ ВИДАНЬ ПРОДОВЖУЄ

„ОДБОРНА“ КОМІСІЯ МІНІСТЕРСТВА КУЛЬТУРИ СР ПРО ПОСУДЖОВАННЯ ПРОЄКТІВ РУСИНЬСЬКОЇ КУЛЬТУРИ 21. ФЕБРУАРА 2005 У БРАТИСЛАВІ ВЕКШИНОВ ГОЛОСИ ВІРІШИЛА НЕ ПІДПОРТИТИ НА ТОТ РІК НАШІ І ВАШІ НАРОДНІ НОВИНКИ АНИ ЄДНОВ КОРУНОВ ЗО ШТАТНОЇ ДОТАЦІЇ (!!!) ЗАТО СЬМЕ ОДКАЗАНИ ОБЕРНУТИ СЯ ЗАСЬ НА ВШЫТКЫХ ДОБРОДИТЕЛІВ І СІМПАТІЗАНТІВ І ВЫГОЛОСИТИ НАРОДНУ ФІНАНЧНУ ЗБІРКУ НА ДАЛШЕ ВИДАВАННЯ НАРОДНЫХ НОВИНОК.

І так каждый, кому лежить на сердцю судьба Народных новинок, може їх видаваня підпорити фінанчно, каждый подля властных можностей. К тому уводиме технічні дані: зо загранича мож посилати до фінанчної збірки банковы чеки на мено Rusin a Ludové noviny, або прямим переводом з Вашого на редакчний банковый учет 1386912153/0200, де треба увести: Name, Adress: Rusin a Ludové noviny, Duchnovičovo nám. 1, 081 48 Prešov, Slovak Republic, Konto Nr.: 1386912153/0200, Všeobecná úverová banka, a. s., Mlynské nivy 1, 829 90 Bratislava, Slovak Republic, SWIFT:SUBA-SKBX. Telex: 93 297, 93 347, over VÚB робочка Prešov, Masarykova 13, 081 86 Prešov. Details of payment... Домашні Русини і симпатизанти можуть заплатити поштовов поукажков або прямо в редакції.

ВІРИМЕ, ЖЕ НАШЕ СПЛОЧНЕ ДІЛО НЕ ПРОПАДЕ. ЗА ПОМІЧ ДОПЕДУ ВШЫТКЫМ ЗО СЕРДЦЯ ДЯКУЄМЕ!

ЩІРО ДЯКУЄМЕ ВШЫТКЫМ,..

... котры ся запоїли до Петічної акції протів дискриміначному рішінню комісії Міністерства культури СР про посуджованя проєктів русиньской культуры, котра запропонувала міністри культури СР не приділити штатну дотацію єдиному повноазбучному русиньскому тыжденнику на Словеньску – НАРОДНЫМ НОВИНКАМ по 14 роках єго видаваня і штатной підпоры. Конкретно главным тым найактивнішим, але і тым, котры все іщі посылають петічны гаркы з підписами, хоць петічна акція фактично скінчила, але і наперек тому нас тішать все новы підписы тых, што нас морално підпоруєть. Так бы єм хотів днесь подяковати **Інж. Николаєви Сігетієви** зо Жіару над Гроном, **Іржіму Сігетієви** з Яновой Леготы і **Міланови Семанчікови** з Тречіна.

Так істо дякуєме тым передплатителям, читателям і дописователям, котры ся стали нашыма добродителями, то значить, же ся запоїли до выголошеной Народной фінанчой збірки на далше видаваня Народных новинок. Дякуєме вшыткым, котры так зробили дотеперь. На тот раз дякуєме тым добродителям: **Інж. Юліусови Дацеєви** з Гуменного, **Штефанови Смолеєви** з Меджілаборець і **Павлови Стафінякови** з Любіна в Польску.

ІЩІ РАЗ ВШЫТКЫМ ВАМ ОД СЕРДЦЯ ДЯКУЄМЕ, ВИДНО, ЖЕ ВАМ НА СЕРДЦЮ ЛЕЖЫТЬ СУДЬБА РУСИНЬСЬКИХ НАРОДНЫХ НОВИНОК! Редакція

Конгрес – на распуті

(Закінчіння з 1. стор.)

вають не на інформованя о своїх проблемах і можностях поміч СРР при їх вирішінню, але на неадекватны атаки протів дакотрым членам СРР ці властну помсту, як сьме ся то мали можность пересвідчити на таким засіданю СРР у Пряшові 19. фебруара 2005 року у выступлениях таких особ, як Ян Липинський, Ярослав Сисак ці Іван Бандуріч. Также і тоты стрічі стратили свій первістний ціль – **інформувати, аналізувати, глядати можности поміч Русинам і окремим русиньским організаціям, але сховали на неконструктивну критику.**

Дость але песимістичных, негативных слов анализ діятельства СРР і СРР. Суть і плусы, бо СРР і СРР за 14 років дашто і досягли, но, мож повісти, конкретніше окремы членскы організації у своїх країнах. Русини в окремых країнах суть узаны штатом (окрем України), суть підпорваны штатом (окрем України), можуть розвивати свою культурно-народностну, просвітительську роботу, можуть ся з тым цілём групувати до рядно зареєстрованых організацій, выдавати свої періодичны і неперіодичны виданя в русиньскім языку, мати своє vysy-lanya у радіо і телевізії (не всягды, але главно не на Україні), можуть ся русиньскій язык, літературу, культуру і історію учіти в основных, середніх і на высочых школах, самособов з фінанчнов помочов штату (зась окрем України, де недільны школы русиньского языка фінанцують заграничны спонзоры), мають свої театры, фольклорны колективы...

Позітивным явом є, же членство Світового конгресу Русинів ся розрастать, наприклад, на посліднім конгресі у Пряшові за рядног члена СРР было прияте Культурне обшество Русинів Румуньска на чєлі з Георгієм Фірцаком, котрый ся став і членом Світової рады Русинів. Він і єго організація суть щастливы, же ся стали членами СРР і СРР і не є бівшой акції в Румуньску, на яку бы не позывали предствителів СРР, бо там їм треба много помічати у возрождовані русинства і процесі самоідентифікації Русинів, што сьме ся могли пересвідчити і тот місяць на 3. Днях русиньской культуры у сєлі Великий Перег (Перегу Марє) при місті Арат, де люде нас, Русинів із Словеньска (бо *вєкшина з них суть потомками Русинів зо Словеньска, котры на уроджайны рівнины пішли перед высше 250 роками з ініціативы імператоркы Марії Терезії*) принимали з ласков, были рады, же Русини суть велика родина, же они там не суть лем ізолована і забыта жменька, котру політика і єй лідры ці учітелі все баламутили і іщі баламутять, же іть Румунами, Словаками або Українцями, же іть материньскій язык є словеньскій або українській, лем не говорять їм, же суть Русини, або Рутены, Русняци, як дакотры о собі повіли, і же іть язык є русьскій (в значіно русиньскій). Ту єм видів, же мать предці змысел наша работа, же **треба чим вєще ходити меджі обшачайны людеи-Русинів, а не вести „русиньску політику і культуру“ зо стільчіка своєї канцеларні, споза стола засідань СРР або з трибуны конгресу!**

Так істо рада бы ся стала новым рядным членом СРР і Організація Русинів у Хорватьску на чєлі з Любков Фалц-Сєгеді, вірою, же ся так стане на конгресі у Криниці. Члены тых організацій потребуєть найвєкшу нашу поміч, іть треба навщівляти, але не забивати притім утримувати прями особны контакты і з Русинами в далшых країнах світа!

Наконець бы єм ся приставив при єднім важнім пункті Узнесіня з посліднього конгресу, а то пункті ч. 9: **„Завязуєме новозволену Світову раду Русинів у наступнім періоді свого діятельства заміряти ся на три пріоріты: науку, економіку і поміч Світовому форуму русиньской молодежи.“**

Першу часть того пункту Узнесіня ся дарить повніти, бо од посліднього конгресу вышли три

цінны публікації – монографії **Русиньскій язык (научный редактор проф. П. Р. Магочі, Інститут польской філології Опольской універзіты, Опольє 2004.)** друге виданя **Енциклопедії історії і культуры Русинів (авторы: проф. П. Р. Магочі і проф. І. Поп, Издавательство Торонтської універзіты, Тонтонто 2005)** і **Нестановлены граници: Література і ідентичность Підкарпатской Руси (авторка проф. Е. Русинькова, 2003).** Вышло і пару далшых монографій і научных публікацій, учебників, главно в Мадярьску, Польску, на Словеньску ці на Підкарпатю, докінця в Молдавску.

Друга часть споминаного пункту ся слабо реалізує, бо окрем Русинів у США, Канаді ці Німецьку, інде не знаме здобывати фінанції або лем слабо здобываєме їх про розвиток русиньского культурно-народностного жытота і діятельства своєї організації, бо вєкшинов ся сполігаме на штатну фінанчну поміч-дотацію. Ту суть великы резервы і при здобывані фінанцій про роботу Світового конгресу Русинів, хоць спробы были і суть у нас, на Словеньску (продаваня першого книжкового виданя СРР – **Біда Русинів з дому выганяла** лауреата Премії Александра Духновича за русиньску літературу в 2003 році – М. Ксеняка, магнетофоновой паськы ці компактного діску **Заспівайме собі трєма голосами** співачок М. Мачошковой, А. Сервіцькой і А. Сікоряковой). Може і інде ся здобывають і з іншых як штатных жрідел фінанції, але о тім не мам інформації а ани ніяка часть тых фінанцій не ішла до касы СРР.

Третя часть даного пункту є тьж барз важна – **поміч молодежи і Світовому форуму русиньской молодежи.** І ту суть великы резервы. У нас, на Словеньску помагаме молодим із конкурзом у властній літературній і публіцистичній творчості – **Русалка** і издаваннєм прилогы про діти і молодеж під такых істов назвов, помагаме молодим і радами при дость частых особных контактах, зорганізували сьме на Дановій при Меджілабірцях і Літній табор молодых русиньских вытварників. Помагають молодежи, як я знам, у Войводині в Сербії і Чорній Горі, на Підкарпатю на Україні, в США, в Німецьку, в Польску ці в Мадярьску (в послідніх двох штатах ся одбыли три літні таборы русиньской молодежи з помочов домашніх „сеніорьскых“ русиньских організацій. Але **робити з молодежов треба каждоденно, треба їх формувати, виховлєвати, треба вести їх ку гордості на свій русиньскій рід і язык, притяговати чім вєкше чісло дітей і молодежи до навчаня і штудованя русиньского языка на основных, середніх і высочых школах, де ся тот язык учіть...** Ту маме великый дефіцит а ту мусиме зосередити свої силы, **бо без выхованя своій наступників помалы заникне нами зачата работа на полі культурно-народностнім Русинів у світі, пропаде діло русинства, буде все менше людеи ся голосити ку Русинам і русиньскому материньскому языку** (хоць дотеперь, хвала Богу, є в тім тренд наростаючий). Но найгірше є, же молодеж „помагаме“ і тым негативным, што видять у нас, у наших ділах, у выступлінях дакотрых русиньских „лідрів“. Але і то є школа жытота, мали бы знати, же не вшытко є лем біле ці ружове, але і сиве ці чорне, а і негативны приклады бы мали быти про них поучінем.

Тота моя статя не претендує на подрібну анализ досягнутого, проблемів ці успіхів од посліднього конгресу в Пряшові, може, же шырше і глубше зроблять таку анализу председа Світової рады Русинів А. Копча і далшы члены СРР на 8. Світовім конгресі Русинів у Криниці. Было то скоріше задуманя ся над дакотрыма проблемами, котры довели Світовий конгрес Русинів на якась распутя, де треба буде собі добрі роздумати – як дале іти.

Александр ЗОЗУЛЯК,
таємник Світової рады Русинів

Новы перспективы русиньского языка

Предмет русиньскій язык і культура в рамках высочого шкoлства на Словеньску мож повісти же є все іщі в самых зачатках. Свою історію зачав писати од 1999 року, коли на Пряшівській універзіті vznikнув Інститут народностных штудій і чуждих языків (ІНШІЧЯ) а в рамках нєго як перше – Одділіня русиньского языка і культуры, яке в згоді зо Штатутом даной інштитуції зачало розвивати свою научно-педагогічну роботу. Но їй, і хоць Штатут то не укладав, але вшыткы сьме то добрі знали, мусила передходити **робота освітнго і агітачно-пропагандного характеру, але лем через нє в условиях русинства – а то в якій сфері бы сьме не взяли – мож будувати фундаменты, з яких поступно ся дадуть досягнути і слідны резултаты.** Хто з діятелів у русиньскій культурі собі то доднєсь не усвідомив і фінанції на народностну русиньску культуру і надале выжувать безцільно на фольклор, тот нігда не може быти приносом про будучность Русинів. Русиньскы фундаменты суть в певнім народностнім пересвідчіню, яке без ціленой освітньо-выховноу роботи ся формувати не дасть.

Про Одділіня русиньского языка і культуры, яке од самого зачатку творили лем двома стабільны робітничі (**Доц. Пєдр. Василь Ябур, к. н. і Пєдр. Анна Плішкова**), яких доповнєвали – в залежности од потреб штудійного програму, але главно фінанції – далшых 3 людеи (**Пєдр. Михал Гіряк, к. н., Доц. Пєдр. Мірон Сисак, к. н. і професор, Пєдр. Осиф Сіпко, к. н.**) то был нелегкій період. Так як каждый зачаток. Выдобываня собі позіції в рамках універзіты, будованя одношнї з многыма інштитуціям – научным, культурно-сполоченськыма, конфесійным, освітньым і под. – але главно властного реноме меджі русиньским етніком жыючим в регіонах северовыходного Словеньска і за єго границима. Вписованя ся до єго свідомости в позітивнім змыслї все было і є нашов написанов повинностєв, але і цілём нашого снажіня, бо лем так можеме чекати інтерес о нашу інштитуцію. Сьме пересвідчены, же дотеперішня активна участь научно-педагогічных робітників нашого одділіня на многых акціях домашнєго і меджінародного характеру становленому цілю припомогла. Думаєме собі, же **каждорічний інтерес студентів о штудованя русиньского языка і культуры на Пряшівській універзіті є єдним з найконкретнішых выслідків той работы.**

За нами є конець далшого академічного року. В дотеперішній нашій історії може найуспішнішого – виправили сьме до світа русиньского шкoлства, культуры а може і науки шість новых абсолвентів педагогічної факулты. Суть скоро зо вшыткых русиньских регіонів северовыходного Словеньска – меджілабірського, врановского, стропківского, бардієвского, старолубовняньского. Окрем них, штатны экзамены з русиньского языка чекають і далшы три абсолвенты філософічної факулты, котры про них будуть актуалны, віриме, в найближшій часі – суть звязаны з процесом

акредітації штудійного програму Русиньскій язык і культуры на ПУ, який ся конечно завершыв успішно 3. юна 2005. Од того моменту, на який сьме чекали од 2001 року, коли был приправеный перший проєкт на акредітацію, і котрый ся стане рішучим причін ся много раз одсував і перерабляв, бы ся мала принціпіально змінити основа штудованя даного предмету. Кєдьже в першій етапі был акредітований бакалаврський штудійный програм, як такий ся стане рішучим з хоцькотрым іншым акредітованым штудійным програмом на Пряшівській універзіті. **Перестане ся штудувати як повинно вопітельна форма проглублюющего штудія на ПдФ ПУ, а зачне ся штудувати як повноцінный одбор Учїтельства академічных предметів (в денній і екстерній формі) зо вшыткыма становеныма дісциплінами** – основу яких творять лінгвістичны, літературны і культурологічны предметы, **а то в акредітованых комбінаціях штудійных програмів: з руськым языком, словеньскым, англійськым і німецькым языком, музичном, тілесном і німецькым языком, історієв, біологієв, географієв, учїтельством про 1. ступінь ОШ і набоженськым выховом.**

Самособов, тот факт бы мав вызикати тьж цілий ряд іншых змін, які суть повязаны главні з кадровым забезпечованєм окремых предметів штудійного програму Русиньскій язык і культура на ПУ. Бєспорно, в данім моменті не о вшыткы мож одповідно говорити, бо не вшыткы деталі суть ясны. Але приділіня акредітації Пряшівській універзіті Акредітачнов комісієв СР, значить потверджіня способности даный штудійный програм отворити і реалізувати – уж реалным фактом є. А вопросом далшых днів буде процедура, яка тот факт уведе до практичного жытота універзіты.

Видить ся, же сьме ся добили далшого визначного успіху. Може комусь ся буде здати, же жытьє часослово „добити ся“ є переэкспоноване. Але історія, яка передходила тому успіху, резонує в нас як час бесконечных перипетій, способных негативным людськым фактором. **І хоць демократічна устава гарантує каждому право на освіту в материньскім языку, все то буде лем порожня формулація, покы ся то право практично не пробє до жытота.** А є то так в кожій сфері нашого народностного жытота – властно маме право на вшытко, но лем од наших ціленых кроків у кожій сфері буде залежати єго наповнєваня. Од ціленых кроків, бо наш конечный ціль не є малый – то є **выбудованя певного статусу русиньской народности на порівнальной уровни з другыма народностями, а порівновати ся треба все лем з тыма ліпшыма. У высочім шкoлстві сьме к тому визначный крок зробили.** Думаєме, же є то успіх русиньского руху як такого, котрый лем продуманым, цілєным і координованым активітам може выдобити про Русинів успішы діла і в будучности. **Анна ПЛІШКОВА,**

Одділіня русиньского языка і культуры ІНШІЧЯ ПУ в Пряшові

• 30. юна 2005 послідніма штатныма экзаменами – з русиньского языка і обгабамы діпломовых работ – скінчили свої высочошкольскы штудії абсолвенты Учїтельства про 1. ступінь ОШ на Педагогічній факулті ПУ в Пряшові: (справа) **Марія Гомолєва, Данієла Русинькова, Франтішка Сивакова, Петро Гайдшо, Яна Данькова, Зузана Галємова і Мірослава Малатякова** – абсолвентка українського языка. На фотці зо своіма учітелями – **Аннов Плішков і Василєм Ябуром.**

Перший Русин – скоро в космі

Директор Празької галерії MIPPO, ПгДр. Мірослав Смоляк, котрий ся вернув із Северного полу, іші 2. мая того року привітав перед вечером о 18. годині в Церкві св. Роха делегацію штирех руських космонавтів з Центра приправи космонавтів Ю. А. Гагаріна (Звізде містечко в Москві), де были: генераль-поручик Василь Весилевич Цібілів, Герой Руської федерації і начальник Центра приправи космонавтів Ю. А. Гагаріна, плуковник Сергій Василевич Тафров, заступця начальника Центра, плуковник Юрій Василевич Лончаков, Герой Руської федерації, начальник одділу космонавтів Центра і академік плуковник Валерій Василевич Моргун, начальник медичной справы, главный доктор Центра. Цілем їх навщыви было продискутовати дорогу Міра Смоляка на меджінародну весмірну станцію. Давный сон Міра Смоляка поперзати ся на нашу планету з весміру так зачинать оживати. **Г. М., Прага**

В обятях білого хліба

(Репортаж з Перегу Маре)

(Закінчя з 1. стор.)

мож было чути русиньску бісиду. Радовали сьме ся, же сьме меджі своїма і же ся не выправдали наши похыбности, же не будеме розуміти тым людём. Правда была інакша. Розуміли сьме, а докладно, як кебы сьме з нашима людми з русиньских валалів од Свідника, Бардієва або Лабірціны бісидовали. Радовали сьме ся, же наши людє сьме всяды і же сі утримують свою бісиду. Стрітили сьме ся з такыма призвісками, як: Елена ВАНЦОВА, Янко ШНІР, Ёжко МИГАЛКО, Мірко КАРАМАН, Лаеш ЦУПЕР, Янко КЫМАК, Ян БУЧКО, Андрій БУЧКО і ряд іншых.

– **Мої дідо і баба із Нухній Полянкы...** – озывать ся 69-річна пані і подає нам руку. – **Ішли за білым хлібчюком. Баба повідала, же зістала лем сама хыжка а в ній повно полотна натканого – втерать сі слызы і додає: – Нігда см ся там не дістала...**

– **А мої предкы з Варадкы,** – повідає Елена СІГМЕНТОВА, роджена ВАНЦОВА.

– **Мы пришли од Мараморошу,** – озывать ся опалений в твари старший чоловік.

– **Красно бісидуете по русиньскы,** – пригваряє ся.

– **Ні, мы Словаци. Но, правда дакус слабшы Словаци, тоты справны сьме з Надьялаку, а Рутяне (Русины – поз. М. М.), то сьме тоты од Мараморошу,** – высвітлюють нам свою народность містны Русины.

Так є. Хоць бісиду мають русиньску, нхто їм не повів, же сьме Русины, также ся голюють ку Словакам. Ай учітеліє мали словеньскых. Хвалабогу, же церквоє іші зістала своя, котра їх цалком не позбавила своєї ідентичности.

ХЛИБОМ І СОЛЁВ У ВОСКРЕСНЫЙ ЧАС...

Хлібом і солёв – старым славянським звыком і процесієв у воскресный час привітали Перечане, як себе ту называють жителі, представителі духовенства, до делегації якого належали: єпископ грекокатолицької церкви в Румуньску Александер МЕСЯН, грекокатолицький єпископ Мукачевской епархії Мілан ШАШІК, о. Петро КРЕНИЦЬКИЙ, декан Тячівского протопресвітеріату, о. Василь БОЙЧУК, священник Грекокатолицької словеньско-русиньской парафії села Перегу Маре, о. Юрій ГАЦАК, православный священник із Скеюшу, і ряд представителі інших церквоє. Словеньску делегацію очелюєв таємник Світової рады Русинів Александер ЗОЗУЛЯК, Культурне общество Русинів Румуньска представляє ёго председа Георгій ФІРЦАК, рід якого сягає до славной єпископской родини на Підкарпатю. Выштыкм притомным на дворі церкві ся приговорив староста села Александер НАДЬ і щиро привітав взацных гостів з дому і споза граніці.

В церкві, яка ся світила новотоє і прекрасным іконостасом, проходила свята літургія за участі множества вірників і споминаного духовенства. Божу службу кінчали єпископы Мілан ШАШІК, Александер МЕСЯН, о. Петро КРЕНИЦЬКИЙ, о. Василь БОЙЧУК і іншы. Єпископ Шашік посвятив іконостас і выновлену церквоє. Задушевным словом ся приговорив вірникам єпископ Мілан Шашік, якого як родака із середнього Словеньска не мож не обдивляти за ёго знаня українського языка. Богатый літургічний програм, який був веджений в старославянським і румуньским языку, своїм прекрасным співом підсилла русиньска співачка із Словеньска Анна СЕРВІЦЬКА. Наконєць о. Василь Бойчук выштыкм красно подяковає за участь, о. Креницькому за поміч при гляданю спонзорів, самотным спонзорам за підпору, як і главному чоловікови, што ся заслужыв о красу церкві, а то Василевич РОМАН-ВОВИ за писана ікон як і ёго жені Тетяні з Хусту, яка золотила сакральны артефакты.

В культурнім містнім центрі наслідно была отвораєна выставка творів школярів із Мараморошу, присвячена 140. річниці од смерти А. Духновича, яку модероває председа Культурного общества Русинів Румуньска Ю. ФІРЦАК. Із своєю приговором выступив і таємник Світової рады Русинів А. ЗОЗУЛЯК, який выдвигнув духовны і літературны якості творчости А. Духновича. Підкреслив, же будитель был

нелем душыстырём, але і прикладным народовцём, Русином, великым русиньским писателём. Як близка родачка А. Духновича, выступила із словом і з ёго творами авторка тых рядків. (Народила ся в селі Руський Потік, недалеко од родного села писателя – Тополі).

АННА СЕРВІЦЬКА РОСТАНЦЁВАЛА САЛУ

В главнім культурнім програмі, што ся одбыв пообіді за участі містных жителів, выступив на зачатку таємник Світової рады Русинів А. ЗОЗУЛЯК, який поінформоває притомных о ознику і діяльстві Світового конгресу Русинів і русиньского руху в Румуньску, на челі якого уж од зачатку стоїть Г. ФІРЦАК і робить заслужну роботу як посланець румуньского парламенту за Русинів, што не має пары у світі. Як повів А. Зозуляк, якого участь в Перегу Маре мала великий вызнам, на русиньским полю много работы было вже зроблене, а іші веце работы Русинів ту чекать. В першій ряді є ту самоідентифікація самых Русинів, які бы мали знати, скады походять і за кого ся мають голюсити. Высловіє надій, же ку своему русиньскому коріню ся офіціально приголосять омного веце жителів при найблизшій спісованё людєв у Румуньску.

В культурнім програмі ся представив дитський хор з Бая Маре, на челі з професором БАЧОМ, який заспівав народны співанкы **Ой, чорна я сі чорна...** і іншы, дале учітелька Марія ЧОРЕЙ приготвила програм з колективом Ластівка з дерманештської школы з области Сучава. На гусях сьме могли чути грати Світланку БОЙЧУК. Із своїма творами выступив русиньский поет Іван МОЙСЮК. А ці не найвеце порадовала позерателів група жен з Перегу Маре, яка заспівала і співанку на слова о. Петра КРЕНИЦЬКОГО і Василя БОЙЧУКА:

**„Ой, горы гірняцькы, краю моїх предков,
Зо сердца поздравяю я тебе Словеньско.**

**За хлібом біленьким пришли на ровину,
Прадіды, прабабы, ть, на Руменію.**

**Співаночка рідна духа веселила,
На свадьбах, хрестинах меджі нами жыла.**

**Нелегко шя жыло спочатку в Перегу,
Старали шя скоро збудовати церкву.**

**Молитвы „Отче наш“, „Господи помилуй“,
Каждого дня звучат, додавают силу.**

**Весело шпівано до цілого шьвіта,
З Перегу вам жычу: „На многая літа!“**

Розвеселила, ба прямо ростанцёвала участників свята наша Анна СЕРВІЦЬКА зо своїм блоком пісень, в якім брали участь і Андрій КАНДРАЧ, і сын співачкы Іван як допроводи гры на гусях і акордеоні. По ей выступіню читала авторка тых рядків уривкы із своїх творів, які были меджі людми тепло прияты. То потішыло, бо людє розуміли і домагали ся наших книжок.

Свято ся скінчило, як правило, сердечное і богатов гостиноє, приготованов із домашніх виробків – з того, што природа на селі дає. Не хыбье на столі і славный білий банатський хліб, якбач, найліпший у цілім Румуньску. Наїсто жо печуть і шыковны руки Русинів. Тадь за ним ту ішли.

x x x

Кедь сьме насідали до мікробусу і вертали сьме ся назад домів на Словеньско, махали нам наши братя-Русины з Перегу Маре. **Коли ся зась увидиме?** – мож было читати в їх очах, як і много інших неодповідженых вопросов. Были сьме рады, же сьме їм принесли часть їх доміства, в якім дакотры іші нігда не были, і подаровали сьме їм часть із своого духовного студника, який є наш сполочный – русиньский.

Марія МАЛЬЦОВСКА,
фоткы А. ЗОЗУЛЯКА і А. ПЛІШКОВОЙ

Грекокатолицький священницький рід Павловичів (1693 – 1900) (3)

(Продовжя з минулого числа.)

Ёзефус старший

В супісі фарности Маковіцького діштрікту з 19. юна 1765 ся але уводить, же на фарности Чорне є священник Ёзефус Павлович. Ёзефус ся народив коло року 1735 і за священника був высвячений приближно у році 1760. Тоты датумы выпливають зо штатістики фарностей Маковіцького діштрікту з 1799 року, списаной за рік 1798. Зато є високо правдоподобно, же по смети Алексія наступує на ёго місце не ёго брат, як то споминать Іван Поливка, але ёго сын. Потверджує то і штиридцятьрічний віковий розділ меджі споминаным Алексієм і Ёзефусом, зато не є правдоподобно, жебы тоты дві особы были братове. Подля інформачной таблічки фарности Маковіцького діштрікту Ёзефус є священником на фарности іші у році 1801 і мать єдну дівку на выдаваня. То але не значить, же не мать далшых потомків, бо у штатістиках ся уводили лем діти, котры были в тім часі у выхові своїх родичів. Ёзефус умерать перед роком 1802. Выпливать то з далшой штатістики фарности Маковіцького діштрікту за рік 1802. Ту ся уводить, же на фарности в тім році ніт ниякого священника. Факт, же Ёзефус мав мінімально єдного сына, окрем споминаной дівкы на выдай, потверджує письмо жителів села Чорне з 28. марта 1804. Окрем іншого ся в нім пише, же по погробі містного священника в притомности родини і ёго сына Іоанна Павловича, того часу ядловского священника, робили візітацію будовы фарности.

Іоанн сениор

У 1803 році в парохії в Чорнім є священник Іоанн Павлович. Ёго сын, русиньский народный будитель Александер Павлович уводить у своій біографії з років 1872 – 1876, же ёго отець ся писав Іоанн Ёзефович, з чого мож выдєдуковати, же Іоанн був сыном умершого Ёзефуса. Іоанн ся народив коло року 1771 і высвячений був коло року 1798. Оженив ся з Аннов Гладишовсков, родом з Галічі, тыж із священницькой родини. Подля споминаного родопису Александра Павловича, Іоанн мав окрем Александра іші двох синів – Іоанна, Осифа і дівку Марію. Але выпис вдов і сирот по священниках Маковіцького віцеархієдіаконату з 30. декабря 1825 потверджує іші далшого сына Петра (в тім часі 18-річного), Емануєлла (9-річного) і дівку Анну (16-річну). В парохії Іоанн робить свою душпастырську роботу до 20. фебруара 1824, коли умерать як 53-річний. Іоанн був чоловік, котрого народ барз любив. І в часі, кедь терпів хворотов клубів, жителі Чорного зробили про него ношы і на них го носили до церкві, жебы міг одслужити Службу Божу.

Іоанном Павловичом ся кінчить дотеперь знамый 132-річний період неперестанного душпастырського богослужія роду Павловичів у Шаріським Чорнім. Непрямо є тот рід заступлений в парохії в особи Марії Павловичовой, дівкы умершого Іоанна. Марія ся выдала за грекокатолицького священника Андрія Чісарика, котрий в парохії свого тестя робить як адміністратор правдоподобно до кінця мая 1825, бо листом із 1. юна 1825 гроф Осифус сен. Мерсе де Сзіне менус Андрія за адміністратора в Ренчішові. Шкода, же на фару ся не дістав дакотрый із синів Іоанна, бо душпастырська місія роду Павловичів ся могла продовжити мінімально о далшых 70 років. В тім часі штудовали в теологічных семінаріях ёго двоє найстаршы сынове – Іоанн в Леополі і Ёзефус в Унгварі.

(Продовжя в далшій ціслі.)

Рудолф ПАВЛОВІЧ, Пряшів

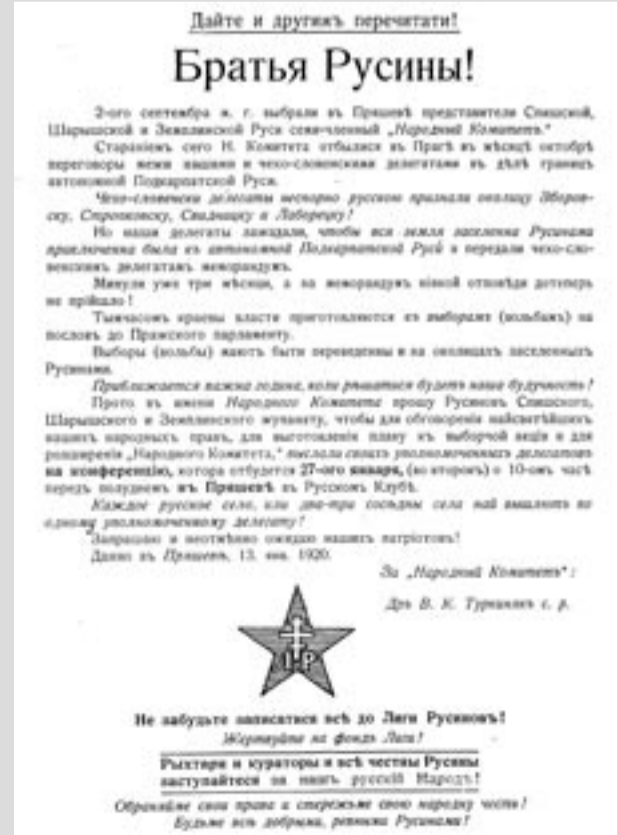
(Хто бы мав якысь новы факты односно історії жывота А. Павловича, може контактовати Інж. Рудолфа Павловича на адресі В. Клементіса 7, 080 01 Пряшів, або електронічноє поштоє: pavlovic@parfe.sk)

З НАШОЙ ІСТОРІЇ

В архівных фондах Штатного областного архіву в Нижній Шебастовій в Пряшові ся в документах грекокатолицької парохії Окружна, котра ся находить 13 кілометрів од Пряшова під Сланьскыма верьхами, нашов і цінный документ з історії Русинів, де явно чуєме сполупрацу грекокатолицької церкви з тогдышнім русиньским рухом. В тых роках активно фунгуєча „ЛИГА РУСИНОВЪ“ много робила про народностны вопросы, як то можемо читати в найдженім документі. Интересный є герб Лігы, котрий творить п'ятьтрикутна звїзда, в котрій ся находить трираменный хрест і ініціалы Лігы Русинів.

Треба повісти, же в роках 1918 – 1938 ся Русины в рамках Чеськословеньской републикы дуже прогресивно розвивали і з інтензивнов помочов грекокатолицької церкви. Доказом того ставу є з тых років азубков писана корешлонденція, котра нагородила до року 1918 лужывану мадярчину. Є на велику шкоду нашего народа, же од року 1968, кедь была обновлена грекокатолицька церквоє, ся в ній комунікує выключно по словеньскы.

Петро КРАЙНЯК, мол., Пряшів

Робиме дость про свій народ?

В русиньскім розгласовім высиланю в Кошицях 24. апріля того року говорила зо мнов редакторка Сільвія Зелінкова о моїх писательських активітах і членстві в Сполку русинських писателів на Словенську. Меджі іншым, я ся з гордостевъ высловила, же і мы, Русини, маме свій літературный русинський язык, котрым можеме писати і на верейности ся пригваряти нашым людём.

На другый день мене стрітив мій знамый інжнір і дав ся зо мнов до дебати, же, реку, ня чув у радію, а же што ем тов своёв великов гордостевъ і пыхов на нас, на Русинів і наш русинський язык хотіла доказати, кедь сьме ай так мала народноста меншина, а же в рамках републики і в рамках парламенту СР і через міністерства не докажеме зроби ти нич про наших людей... Же най ся попозераме на Мадярів, які суть єднотны і силны і докажути собі выбоёвати шьыткы права. А быти лем гордым на свій язык, який поважуеме за красны і милозвучный, не значить нич... Іщі повів, же ёго жена є Русинка з Палоты, але же тот наш русинський язык не узнає, а же про ню є наймилозвучніший язык український, котрый ся учіла, а учіла го і іншых.

Одповіла ем, інжнірови лем тільки, же може є український язык милозвучный, але не є то язык наш, не є то наш материнський язык, але чуждй язык, котрого не є на шкоду знати і в сучасности ним комуниквати при меджінародных стрічах і їднаннях.

А што ся тькать інжнірового порівняня Русинів з Мадярами, зістала ем радше тихо, бо може в тім вопросі мав дакус правды. Ці ні?

Марія ГІРОВА, Снина

Люде божы, не дайте ся!

ПРЕДСТАВЕНСТВО ЦЕРЬКВИ ГРІХА СЯ НЕ БОІТЬ?

Смутно є нам, Русинам, кедь чітаме в Народных новинках і позераме телевізію (28. 2 2005), што роблять представителі Пряшівського греко-католицького єпископства протів своїм вірникам. Облюбленых вірниками священників Русинів пересувають без важной причіны. Ани петіція не помагать.

ЗАХРАНЬМЕ СВІЙ ОБРЯД

Старославянську літургію по-словенчують. Представенство оправдує ситуацію, же мало є священників,

які знають русинський язык. Є то правда, а на богословску факулту ганьба! Ани верховне духовенство по нашому не знає. Але по українськы уже стигли ся научити. О тім свідчить текст письма о перемітціню о. Єсафата і Горазда із 10. 12. 2004 р. Священик мав быти приготовлений на шьыт-ко. Фара не є лем приємне бываня і заробок на валалі. Як хоче священник Богу служыти, має выслухати своїх вірників і приспособити ся! Жебы будучі священники не мали языковы проблемы, безодкладно треба завести на богословській факулті повинно русинський язык. Лемже не в тім є причіна, же не знають язык, бо то не чуждй язык. Десь інде треба глядати неохоту представителів церкви порозуміти желаня своїх вірників.

Говорить ся, же хто не выслухать просьбу свого народа, тот протів нёго грішить. Представенство церкви ся гріха не боіть?

Марія БЛАЖОВСКА-ЛАТТОВА, Братіслава

ВЫГОДНА ПОНУКА

Так бы сьме могли назвати нашу теперішню понуку книжковых выдань, компакт-дисків і магнетофоновых пасок, котры іщі маме у складі редакції.

В першій ряді понукаме на продай ціну книжку про тых, котры ся важно интересують русинськым языком і в котрій суть, окрем іншого, описаны шьыткы варианты русинського языка (на Словенську, Підкарпатю, в Польську, Мадярську, Войводині і Америці). Тота книжка ся зве Русинський язык і выдав ю на кінці 2004 року в серії Найновшы дії языків славянських Інститут польской філолоґії Опольской універзіты в Польську. (О тій публикації шьыри сьме писали в числі 1 – 4/2005 наших новинок.) Ёй ціна є 500 Ск, але маме лем мале множество той книжки, также треба ся интересуючим понаглати!

Дале понукаме шьыткы дотеперь выданы учебники русинського языка і літературы про основны і середні школы, котры приправляла до выданя наша редакція, а то за єднотну ціну – по 200 Ск, хоць їх ціна, кебы сьте їх хотіли купити в складі учебників АД РЕМ у Братіславі, є пару раз высша, бо ту ся продають учебники за виробну ціна а тот є висока, бо русинськы учебники ся друкують у малій кількості.

По третє понукаме на продай за знижену ціну, то є за 240 Ск (6 €, 8 \$), хоць перед тым сьме то продавали за 280 Ск – компактний диск під назвов Три звідзы – три генерації, котрый на кінці минулого рока выдав Світовий конгрес Русинів а фінанцовав то русинський меценаш русинської культуры із Торонта – Штефан Чепя. Іде о запис концерту в Театрі А. Духновича на кінцю засіданя 7. Світового конгресу Русинів 7. юна 2003, в котрім выступили споминаны три звідзы на небі інтерпретації русинських народных співанок: Марія Мачошкова, Анна Сервіцка і Андреа Сікорякова і їх гости. Компактний диск є доповненый 50-сторінковим буклетом-зборничком із нотами і текстами 26 русинських співанок споминаных трёх співачок. (Шьырише сьме о тім ЦД писали в числі 9 – 12/2005 наших новинок.) При тім понукаме і студіёву награвку тых співачок і їх співанок на магнетофоновій пасці, котра під назвов Заспівайме собі трёма голосами вышла перед 7. Світовым конгресом Русинів і на споминанім концерті была святочно похрещена. Понукаме ю за – 120 Ск (3 €, 4 \$).

Понука платить до выпроданя засоб і зато треба на ню реаговати чім скорше, самособов, хто о тоты выданы маме інтерес!

Шьыткы тоты понуканы выданы можете собі купити прямо в редакції Народных новинок, Русина і русинських неперіодічных выдань на адресі: Духновичово намістя ч. 1 у Пряшові, вход до редакції є з улочки МДЖ, ч. т. 0905 470 884. Або Вам можеме тоты выданы послати не на добірку, але туньше – поштою із приложеном поштовоу понукажов, котру потім, вірїме, запластите на пошту.

А. 3.

Найвеце Русинів жыє у Чірчу

Порівнючі русинськы села подля їх народностного зложія по 1989 році, вказує ся в дакотрых рапідне наростаня жителів русинської народности, респ. наворотаня ся жителів русинських сел ку своей народности. На народностну ідентіфікацію впливають самособов много факторів, но з них може найважнішу роль мають два, так бы повісти „храмы культуры і освіты в селі“ – церьков і школа. На розділ од часів соціалізму, на перше місце ся досправды дістала церьков, што є і природне, бо в ній ся сходить найвеце жителів села шьыткых вікових категорій. Праві зато, в селах, в котрых священник розумить свою душпастырську місію нелем на полю набоженськым, але і народностно-будительськым, в духу традицій таких визначных будителів-священників, якыма были А. Духнович, А. Павлович, але і з недавнішій історії просвященны П. Гойдін ці В. Гопко, наростать і число жителів, котры ся ідентіфікують в офіціальных документах народностевъ – Русин. Таким селом є і Чірч в окресі Стара Любовня, котре як єдине в данім окресі може ся похвалити найвецьким наростом русинської народности (у 1991 році ся ту ку русинській народности приголосило 100 жителів, при посліднім списованю у 2001 році то было уж 373 жителів з цілкового числа 1013 жителів села, по віросповіданю греко-католиків).

Село Чірч маме щастя на такого священника, а мало го і в минулости, бо розвиваня народностного самосудомліня то є процес довгодобый. Од минулого року на понад 23-річну душпастырську роботу отця Мірона Подгаєцького і потім од 1995 року на роботу отців василіанів, котры мали чірчанську фарньость на старости, надвзявав отець духовный Ярослав ПОПОВЕЦЬ. Як він видить свою душпастырську місію і як ся позерать на роль греко-католицькой церкви меджі народом, котрому служить, перспективно? В чім видить причіну „дволінійности“ греко-католицьких священників – на єднім боці преферуючых словенський язык в обрядовости, в чітаню Євангелій і Апостолів, на другім – стріктне дотримованя церьковнославянського языка?

– Греко-католицькы священники досправды ідути двома, доволно собі повісти екстремныма лініями. Причин такого ставу є веце, єдноє з них є і факт, же была перервана контінюїта греко-католицькой церкви в часі, кедь была офіціально заказана. Од того неславного періоду зачала греко-католицька церьков вести політичку словенскізу і старославянський обряд брати як штьось конзерватівне, не одповідаюче доби,

і в тім дусі зачали выховлєвати в семінарії будучих князів. Так поступлю зачала возникати група священників, котры хотіли надвзявати на насилно переревату історію греко-католицькой церкви, але лем в набоженськым дусі, не беручи до увагы народностный аспект. Друга лінія – то суть стары священники, котры ся стріктно притримують церьковнославянського языка, надвзяуючі на священників – народных будителів 19. стороча. Жывог вказує, же ниякый екстрем не є добрый про шьыткых, зато тоты два протіполы мали бы найти якийсь компроміс на хосен шьыткых вірників, нелем тых земплінських, шарьських ці спьських – то значить Словакіє, але і греко-католиків-Русинів, докінця і греко-католиків мадярской народности, бо суть і такы фарньости. Ту треба повісти, же іщі доднесь єпископство не має порозумліня про то, же в рамках греко-католицькой церкви можуть фунговати літурґії в языках народів або народностевъ, котры вызнають греко-католицьке віросповіданя.

Шьытко залежить од конкретных людей нелем на єпископстві, але і на окремых парохіях. Священників-Русинів треба выховлєвати уж в семінарії, бо они ся ту стрікають лем із словенськым і церьковнославянськым языком, в яким суть написаны літурґійны тексты а тоты, котры ани дома в родніні ся не стрітили з русинськым бисідом, не учіли ся єй в основній школі, тьажко будуть Службу Божу вести по русинськы, хоць у дакотрых русинськых народностевъ чути іщі ся заховало.

З той причіны навщівили сьме і основну школу, бо свого часу (в 1994 р.) якраз жытели Чірча проявили интерес о навчаня русинського языка у своей школі. Потвердив нам то і директор школы Мгр. Мілан ВАРХОЛА:

– Жытели Чірча і наперек неприязній, холодній клімі в нашій долині, маме тепле одношіня ку своему селу, але і ку русинськы. В переважній

векшіні родін ся заховала русинська бисіда, хоць родичі з дітми комуникують і по словенськы, жебы ся одмала учіли і тот язык, што є ідеална форма, бо дітина ся одмала, кедь маме найідеалнішы можности і предлоклады освотити собі будьякый язык, стає ся білінгвалнов у своїх комуникативных способностях. Наша школа є дакус шпеціфічна, бо маме ту класы першого ступня ОШ, то значить од першой по четверту, а потім ту маме іщі три класы – (од першой по девяту, што ся тькать вікового зложія школярів) – дітей переважно Ромів із шпеціалным выучованєм. Суть то діти ментально ретардованы з легкыма, але і тьажыма мозговыма дисфункціями. В каждім припаді по конзулптації з родичами вірю, же година русинського языка і культуры буде мати в нашій школі місце.

З тым пересвідчїнем сьме одходили з Чірча і мы, бо як повів отець Ярослав Поповець, дітину треба вести одмала, жебы знала, на чім будовати свій жывог. А то нелем на правдах віры, але і на своей культурі, традиціях своего села, історії своих предків. Яказ о тот розмір доповнить набоженську выхову година русинського языка і культуры, котра до русинського села і до русинської школы наісто патрять.

Кветослава КОПОРОВА,
фотка авторкы

• Директор школы Мгр. Мілан ВАРХОЛА (вліво) ведно з отцем духовным Ярославом ПОПОВЦЕМ при выхові молодой генерації в чірчанській школі.

Діскузія на русинськы темы

Каждорічно у русинськым світі проходить окреме множество культурных акцій ряд научных семінарів ці конференцій, на яких ся говорить і дискутує на русинськы темы. Кедьже є час конференцій, про тых, што ся интересують, припомянеме:

• Од 2. до 6. мая прошло білатералне засіданя словенської і польской части Робочой группы про освіту і выміну молодежи Словенско-польской меджівладной комісії про черезгранічну сполупрацу в Санта Сусанні в Шпанельську, частевъ котрого была і діскузія о русинськым школстві. Організатор: Міністерство школства СР і Словенська рада родичовских обществ.

• 13. – 15. юна была научна конференція з назвов Народностна політика Словенської републики по році 1989 в Старій Лесній, де ся презентовала народностна політика штату і односно русинської меншины. Організатор: Сполоченьсконаучный інститут Словенської академії наук у Кошицях.

• 18. юна в Береґдароці в Мадярську быв научный семінар о научній карьєрі академіка, проф. Павла Роберта Маґочія, ПГД. Організатор: Русинський выкумный інститут в Мадярську.

• 24. – 25. юна в Кричиці в Польську буде 8. Світовий конгрес Русинів, де ся буде анализувати народностна ситуація Русинів в окремых країнах і в секціях ся буде говорити о проблемах у фунґуючых сферах їх народностного жывог. Організатор: Світовий конгрес Русинів і Стоварышіня Лемків у Польську.

• 5. – 6. юла в Празі буде конференція Русини в новій Европі: єдина Европа – єдине русинське письмо. Організатор: Общество Русинів у Чеській републиці і Дослідный центр карпатознавства при Выдавательства Падья в Ужгороді.

• 5. – 7. юла в Пржемышлю в Польську буде конференція Екзистує четверта Русь. Організатор: проф Пол Бест із Штатной універзіты в Южнім Конектікати, США.

• 25. – 30. юла в Берліні буде 7. Світовий конгрес Меджінародной рады про середнє- і выходоєвропейскы штудії (організатор), в рамках якого буде робити і секція русинська.

– ал –

Драмколєктів ТАД приготовив світову премєру...

...гры Мілоша Караска – Бударь-баба з підназвов Четверте рішїня 6. мая 2005 в Пряшові. Текст під псевдонімом Каспар Естер написав Мілош Карасек як гостючий режисер, який го з колетівом театру наштудовав і увів на сцені.

Бударь-баба є в репертоарі якымсь додатком ку трилоґії, котру про колєктів приготовив у тій і в бывшій сезони драматурґ ТАД Василь Турок. Творять єй інсценациі Гамлет, Дон Кіхот і Діот. Турок конштатовав, же Карасек написав гру прямо „на обіднявку“ театру, што але не треба розуміти в пеєратівнім вызнамі. Караска ослосив ай зато, бо є автором „крайной граніци провокації“. Турок гру переложыв до русинського языка.

Карасек на передпремєровій пресконференції в Пряшові 2. мая додав, же текст написав на тіло ай конкретным герцям. Друга річ є тота, же я попробовав таку форму, де бы были змішаны шьыткы можны жанры, то значить, од комічных, бурлескных, траґікомічных аж по цалком траґічны лінії,“ додав. Подля нёго осмілив ся к тому зато, бо драмколєктів ТАД є на высійкй уровні. Окрем того, хотів закінчити Туркову трилоґію і чув потребу продовжовати в контактах. Сполупрацує з ТАД з вецьшыма або меншыма перервами може 20 років. В минулій сезони увів театр ёго гру Перон, котру автор ай сам режировав.

В новім титулі ся переплітають: зачарованя театром і акутна аверзія з нёго. Суміж крутости, гнусу і свинства – як то назвав Карасек, стоїть протів женської красоты і чістоты Бударь-бабы, котру грала Людмила Лукачікова. Тота ся тій грі барз порадовала. Карасек єй поставу написав „на тіло“. „Пріяла-м єй з радостевъ, бо в нашій театрі, як і вообщє в театрах ся на жены барз мало думать,“ повіла єдна з протаґоністок драмколєктів. Подля нёй, є постава Бударь-бабы барз тьажка, складать ся в принципі з єй монолоґів, а репрезентує особу ненаповненых людських хотінь. Єдным з них є то, же Бударь-бабі, як бывшій артистці ся не подарило грати в Гамлетові. В тім є паралелов ку Турковій трилоґії. Подля довгорічного драматурґа ТАД є Бударь-баба добров тров до будучой сезоны, в котрій сі театр припомяне 60. юбілей свого възнику.

Сценічну музику ку Бударь-бабі скомпонував Павел Ріхтер і Бґарата Райношек. В іншых ролях ся представили Світлана Шковранова, Ігор Латта, Василь Русиняк і Євґен Либезнюк. Поставу Бога сі заграв директор театру Маріан Марко. Гра є 321. премєров в 59. сезони Театру А. Духновича.

Осиф ЮРЧИШІН, Пряшів

ОПРАВА

В Народных новинках ч. 17 – 20/2005 під статв Русини – єдна з жертв 2. світовой войны на стор. 3 при послідній коректурі выпало мено і прызівско автора статі, котре є Юдр. Петро КРАЙНЯК. За тоту хьубу ся оправдуєме авторові і читателям.

Редакція

НАРОДНІ НОВИНКИ

Выдавать Русин і Народны новинки без фінанчнотной помочі Міністерства культуры СР. Шефредактор: Александер ЗОЗУЛЯК, заступкыня шефредактора: Анна ПЛІШКОВА, редакторкы: Кветослава КОПОРОВА, Марія МАЛЫЦОВСКА. Адреса: Rusin a Ludové noviny, Duchnovičovo nám. 1, 081 48 Prešov, SR. Тел.: 051/77 25 629, факс: 77 33 201. Передплатне на рік 250,- Ск, до сусідніх штатів – 600,- Ск, до заґраніча поштово ІІ. кл. 35 УСД, поштово І. кл. 43 УСД, заплатити мож і в редакції. Выроба: ДАТАПРЕСС у Пряшові. Регістрацне ч. МК SR 417/91, МІС 49 438. Опублікованы погляды дописователів не мусять быти згодні з поглядами редакції. Адреса новинок на интернеті – <http://narodny-novinky-presov.sk>, E-mail: rusyn@nextra.sk

Rusin a Ludové noviny
Duchnovičovo nám. 1
081 48 Prešov 1
PLZ
VsRP - 664/2003

Platené v hotovosti
080 02 PREŠOV 2